

УМОВИ ТА ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ У 2014 РОЦІ

У статті на підставі аналізу організації інформаційної роботи у військових частинах флоту автором зроблено спробу визначити умови та чинники впливу на організацію інформаційно-пропагандистського забезпечення у Військово-Морських Силах Збройних Сил України під час анексії Автономної Республіки Крим, передислокації з тимчасово окупованої території, відновлення боєздатності, дій з прикриття ділянок державного кордону в південних регіонах та участі в Антитерористичній операції на Сході України у 2014 році.

Ключові слова: інформаційно-пропагандистське забезпечення, Військово-Морські Сили Збройних Сил України, Автономна Республіка Крим.

Постановка проблеми. Військово-Морські Сили (ВМС) Збройних Сил (ЗС) України стали першими, хто зіткнувся з нищівними факторами „гібридної війни”. Інформаційні методи боротьби стали вирішальними як в ході анексії Автономної Республіки Крим, так і на початковому етапі Антитерористичної операції на Сході України. Тому узагальнення досвіду інформаційної роботи у військових частинах вітчизняного флоту у 2014 році є необхідною умовою для врахування і виправлення недоліків в її організації.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить про великий інтерес до подій 2014 року в Україні. Чимало присвячені дослідженню „гібридної війни” та окупації Кримського півострова [1–5]. Однак досвід організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Військово-Морських Силах Збройних Сил України, особливо під час здійснення анексії Автономної Республіки Крим Російською Федерацією, залишився поза увагою науковців.

Метою статті є визначення умов та чинників впливу на організацію інформаційно-пропагандистського забезпечення під час застосування Військово-Морських Сил Збройних Сил України у 2014 році.

Підопригора Ігор Іванович, ад’юнкт кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ (сил) Гуманітарного інституту Національного університету оборони України ім. Івана Черняховського (м. Київ).

Викладення основного матеріалу. Умови, в яких організовувалося інформаційно-пропагандистське забезпечення особового складу ВМС ЗС України протягом 2014 року, визначалися характером поставлених перед флотом завдань. Хронологічно їх можна розділити на наступні етапи:

січень–лютий 2014 року – виконання завдань повсякденної діяльності в умовах невизначеної суспільно-політичної обстановки та політичної нестабільності в державі, пов’язаних з подіями на Майдані;

березень 2014 року – виконання завдань в умовах блокування кораблів та військових частин російськими військами;

квітень 2014 року – передислокація з Автономної Республіки Крим та відновлення боєздатності;

травень–листопад 2014 року – виконання завдань щодо прикриття визначених ділянок державного кордону з так званою Придністровською Молдавською Республікою;

жовтень–грудень 2014 року – підготовка та виконання завдань в ході Антитерористичної операції [6].

У таких умовах на організацію інформаційно-пропагандистського забезпечення ВМС ЗС України впливали такі чинники:

По-перше, відсутність чіткої державної ідеології, тобто цілісної, систематизованої сукупності базових цінностей, уявлень і поглядів, яка ґрунтується на національній ідеї та соціально-культурній ідентичності. Історія переконливо свідчить, що держава повинна мати стійку, збагачену історичним досвідом народу ідеологію, яка лежить в основі формування і розвитку суспільства й особистості [7, с. 47-48]. Національна ідея та державницька ідеологія мають бути фундаментом виховної роботи у війську [8, с.6]. Однак із розпадом СРСР зруйновано ідеали комуністичної ідеології, але в новому українському суспільстві нових не було створено та закріплено на державному рівні. Чергова спроба керівництва держави та Збройних Сил України посилити ідеологічну складову, надання виховному процесу ідейної основи вилілась у впровадження в систему підготовки військ ідеологічної роботи. З березня 2013 року введено новий вид підготовки – воєнно-ідеологічну [9–11].

Проте впровадження ідеології в свідомість людей являє собою доволі складну систему заходів та потребує багато часу. За браком часу ідеологічна складова не встигла зайняти належне їй місце у

ВМС ЗС України. Це, своєю чергою, через постійне та інтенсивне комплектування посад контрактниками не дало можливості своєчасно сформувати з певної частини військовослужбовців свідомих захисників України. Як показує власний досвід автора під час проходження служби у 36-й окремій бригаді берегової оборони, для формування стійких ідеалів щодо необхідності збройного захисту Вітчизни, вірності Військовій присязі у свідомості військовослужбовців необхідно близько року систематичної та цілеспрямованої інформаційної роботи у військовій частині. Для прикладу, в одному з підрозділів бригади усі військовослужбовці служби за контрактом – кримчани, які прослужили в підрозділі рік і більше та не бажали перейти на бік окупантів, у березні 2014 року були звільнені з військової служби та в подальшому на службу до збройних сил Російської Федерації не вступали, що свідчить про певну сформованість поглядів до ідеалів української державності. Натомість військовослужбовці-контрактники, які прослужили в підрозділі протягом 1–3 місяців, перейшли на службу окупантам.

Система комплектування військовослужбовцями служби за контрактом переважно за територіальним принципом зумовила масовий перехід військовослужбовців на службу окупантам у кінці березня 2014 року. На момент російської агресії військовослужбовці за контрактом, які проживали в Криму, склали близько 80% особового складу Військово-Морських Сил. Відсутність напруженої бойової підготовки через недофінансування перетворила військову службу на звичайну, безпечну і вигідну багатьом мешканцям півострова (перед початком протестних подій в Україні особовому складу ВМС у двічі підвищили грошове забезпечення) звичайну роботу. Небезпека військової служби та необхідність збройного захисту держави була відсунута у далеку нереалістичну площину майбутнього. Соціальні, а не оборонні питання стали головними в житті військовослужбовців, і коли настав момент необхідності захисту держави, коли в Криму виникла перша реальна, а не умовна небезпека, захисники Вітчизни почали переходити на бік агресора або просто розбігалися по домівках [3]. Події у Криму наочно продемонстрували, що практика військової служби за контрактом за територіальним принципом виявилася шкідливою.

Невірна оцінка воєнно-політичної обстановки керівництвом держави, задекларована у Воєнній доктрині 2012 року, згідно з якою вважалось, що збройна агресія, в результаті якої може виникнути локальна або регіональна війна проти України, в середньостроковій перспективі є малоймовірною, сприяла ідеологічному розгубленню та створювала почуття безпечності у переважної більшості населення держави та особового складу Збройних Сил [12]. Різка зміна політичних та ідеологічних орієнтирів негативно позначилася на суспільній свідомості населення України, викликала певну ідейну розгубленість серед командирів та їх заступників з виховної роботи, які змушені були пригальмувати антиросійську агітацію, що певною мірою відбувалася протягом 2008–2009 років.

По-друге, несформованість образу ворога у свідомості військовослужбовців. З початком президентства В. Януковича позаблоковість та відмова від вступу України до НАТО сприяли зближенню з Російською Федерацією, покращили на певний час економічні та політичні відносини. У той же час формування з українців ворогів серед населення РФ не лише не призупинялося, а набуло більш активний характер. Продовжували зніматися антиукраїнські фільми, удосконалювалася теорія першості російської нації та необхідності повернення до наддержави (Російської імперії). Образ українця-ворога почав закріплюватися в свідомості певної частини населення РФ. В Україні аналогічні процеси як адекватна відповідь на вороже ставлення сусідньої держави не відбувалися.

За спогадами полковника Юлія Мамчура, під час анексії АР Крим Російською Федерацією було складно орієнтуватися, бачачи росіян з автоматами, які спрямовані на українських військовослужбовців. Адже українці і росіяни були ніби братні народи. Це все культивувалося в свідомості [2, с. 124]. Майор Олексій Нікіфоров згадує, що на переговори з командуванням частини росіяни прислали тих, кого українські військовослужбовці добре знали, проходили на одних і тих самих полігонах бойову підготовку [2, с. 146]. Де-юре не було ані воєнного стану, ані ворога. Адже цей ворог за законом мав право там перебувати – Чорноморський флот Російської Федерації чисельністю близько 20 тисяч осіб перебував в Криму згідно з відповідними міждержавними домовленостями [2, с. 319]. Незрозумілою та дезорієнтуючою

стала у ті дні й заява новопризначеного командувача ВМС ЗС України контр-адмірала Сергія Гайдука: „Упевнений: українські та російські воїни не повинні стріляти один в одного. Ще раз закликаю всіх до діалогу та переговорів на всіх рівнях” [2, с. 333]. На жаль, неправильна оцінка воєнно-політичної обстановки керівництвом держави у березні 2014 року не дала змоги швидко сформувати образ ворога у свідомості військово-службовців.

По-третє, складна суспільно-політична обстановка в державі та районах дислокації військових частин. Після повалення режиму Януковича державний апарат на певний (і в умовах кризи довгий) час втратив здатність приймати виважені рішення. Незрозумілі дії центральної влади, запізнення з прийняттям рішень, їх непродуманість викликали в особового складу відчуття, що Крим здають.

У Києві вважали, що введення воєнного стану спричинить паніку серед громадян і спровокує Путіна на подальше захоплення території України [2, с. 126]. У той же час в Криму і Севастополі відчувалося, що вище державне керівництво України не може дійти висновку і прийняти рішення, як діяти в ситуації, коли ворог наступає з території Росії, вустах її президента Володимира Путіна від своїх солдатів і офіцерів відхрещується і видає їх за „кримську самооборону” [3].

Позиція військово-політичного керівництва України щодо наших військ у Криму полягала в тому, щоб за будь-яких умов протриматися до референдуму в Криму, який був запланований нелегітимною владою на 16 березня. У Києві міркували, що після цього Росія не зможе надалі підтримувати ситуацію невизначеності окупаційних військ у Криму, змушена буде їх визнати і тоді вже не зможе розпочати наступ своїх військ на сході України – можливою тимчасовою втратою Криму відверталася повномасштабна військова агресія. Час показав, що подібна оцінка ситуації була помилковою [2, с. 285, 292-293, 364; 3]. Незрозумілими були дії керівництва держави, яке не запровадило на півострові правовий режим надзвичайного чи воєнного стану, не оголосило мобілізацію, що напевно розв’язало б руки командуванню.

Суперечливі та розмиті вказівки щодо застосування зброї, скарги більшості командирів на відсутність чітких наказів з

Києва негативно вплинули на організацію інформаційної роботи з особовим складом, знівельовали моральну готовність особового складу до збройної відсічі окупантам [13, с. 170–171].

Зрадництво вищого військового керівництва Військово-Морських Сил Збройних Сил України та командирів деяких кораблів і військових частин, їх перехід на бік окупантів у поєднанні з розвалом системи управління військами, дислокованими на території автономії, призвело до фатальних наслідків. Кораблі та військові частини не були виведені в райони бойового застосування та не встигли підвезти необхідну кількість боєприпасів до важкого озброєння, були заблоковані в пунктах базування та постійної дислокації. Неузгодженість дій призвела до того, що кожна військова частина протистояла окупантам сама по собі, не розраховуючи на допомогу інших. В умовах повної невизначеності сторони протистояння уникали бойових зіткнень [2, с. 146, 293; 13, с. 170–171]. Крім того, це підірвало довіру військовослужбовців до своїх командирів.

Як би там не було, але втрата Україною Криму у свідомості українців буде пов'язуватися з відвертою зрадою адміралів Ю. Ільїна, С. Єлісєєва, Д. Березовського, Д. Шакури та нездатністю штабу ВМС організувати оборону Кримського півострова від агресора [3]. Перехід на службу агресору командування кораблів і військових частин розколов особовий склад на „своїх” і „чужих”, що в свою чергу ще більше ускладнило інформаційну роботу [14].

По-четверте, відсутність цілеспрямованої інформаційної роботи з командирами та особовим складом військових частин, дислокованих на півострові. Незважаючи на певні зміни в процесі прийняття рішень роль військового керівника залишається надзвичайно важливою, а у багатьох випадках – визначальною. Нове політичне і військове керівництво України в умовах, що склалися на той час у Криму, не шукало підтримки в командирах військових частин, повністю покладаючись на керівництво Військово-Морських Сил. Однак керівництво флоту в найдраматичніший момент в новітній історії України “похворіло”. Ніхто не хотів приймати рішення, брати на себе відповідальність.

Негативно впливала на ініціативність командування невпевненість у своїй подальшій долі після подій на Майдані через направлення окремих військових частин до Києва в кінці лютого

2014 року. Особисте ставлення офіцерів ВМС до подій на Майдані свідчить про солідарність представників силових структур півострова.

При відсутності єдиного задуму протистояння російській агресії на півострові робота керівництва держави з командирами військових частин у „ручному режимі” могла б істотно вплинути на ситуацію [6].

Додати впевненості командуванню могли певні гарантії нової влади. Жодних гарантій від України командири частин, напевне, не отримали, зате отримали від Росії [2, с. 177]. Інформаційно-психологічний вплив на командирів військових частин з боку російського командування, на протигагу українській стороні, був послідовним та цілеспрямованим – вони дуже швидко реагували на ситуацію, і це не було імпровізацією. Гарантувалося збереження посад, військових звань та вислуги років при переході на їх бік, деяким пропонувались гроші [2, с. 146, 150–151]. Російські командири приїздили на переговори з командирами українських військових частин з солідною „світою” радників та осіб, які контролювали їхні дії. Українських командирів не те що контролювати – дати пораду було нікому [2, с. 284].

Ще одним напрямом інформаційно-психологічного впливу на українських військовослужбовців та їх командирів було зацікавлення їх високим грошовим забезпеченням, адже вражаючи різницю в грошовому утриманні українських і російських військових вони добре знали. Плюс відсутність житла в українських військових [2, с. 300].

По-п'яте, потужний негативний інформаційно-психологічний вплив противника на особовий склад у поєднанні з інформаційною блокадою військ, повна відсутність трансляції українських телевізійних каналів та радіопрограм. В умовах нестачі інформації рівень сприйняття негативного інформаційно-психологічного впливу противника серед особового складу підвищився. Об'єктами негативного інформаційно-психологічного впливу стали в першу чергу командири військових частин, офіцерський склад та їхні сім'ї, місцеве населення в районах постійної дислокації. Перетворюючи Крим на ізольований інформаційний острів, російські військові ввечері 28 лютого 2014 року захопили усю важливу інформаційну інфраструктуру регіону. У подальшому створений у Криму інформаційний вакуум поступово заповнювався

російським інформаційним продуктом. Більшість українських каналів з 1 березня були незаконно відключені, їхнє місце зайняли російські телеканали, які безальтернативно насаджували „кремлівський погляд” у свідомість кримчан. Інформаційне засилля російської сторони значно посилилося напередодні так званого референдуму [2, с. 112, 204, 264, 297, 339].

Застосування підривних соціальних технологій, тобто планування та організація акцій, в яких брало участь місцеве населення, фактично стало „м’якою” зброєю в руках агресора [16].

В умовах війни діє своєрідний соціально-психологічний закон, який відображає взаємозв’язок між станом суспільства та армії. Він свідчить, що основне джерело високого морально-психологічного стану воюючої армії знаходиться не всередині неї, а в суспільстві, інтереси якого вона захищає [15, с. 222]. У складних умовах березня 2014 року відбулося соціально-психологічне роз’єднання населення півострова через різне ставлення до подій і ослаблення соціально-психологічних зв’язків військовослужбовців з соціальними групами, що визначали суспільну думку та настрої в країні в цілому і в регіоні зокрема. У березні 2014 року мала місце відсутність розуміння продовження опору військ з боку місцевої влади, що вже де-факто співпрацювала з окупантами, та частиною місцевого населення.

Також вплив здійснювався через членів сімей військовослужбовців, особливо тих, які народилися та проживали в Криму. Ця підривна технологія спрацювала якнайкраще і дала змогу окупантам не тільки паралізувати волю багатьох військовослужбовців до опору, а й змусити їх перейти на службу агресору. Невирішення питання щодо евакуації членів сімей військовослужбовців лише погіршувало і без того складну ситуацію.

По-шосте, скорочення кількості офіцерів по роботі з особовим складом під час реформування Збройних Сил України у попередні роки. Планомірне скорочення структур по роботі з особовим складом у попередні роки призвело до того, що в Збройних Силах на початок збройної агресії у військах майже не було заступників командирів рот (батарей) та офіцерів-психологів, тобто саме тих, хто є безпосередніми організаторами інформаційно-пропагандистського забезпечення на тактичному рівні. Комплектування та підготовка офіцерів на зазначені посади і сьогодні як кількісно, так і якісно є надзвичайною проблемою.

По-сьоме, недостатня фахова підготовка офіцерів структур по роботі з особовим складом, відсутність у них базових знань з психології, соціології, теорії масових комунікацій, елементарних знань щодо особливостей впливу інформації на свідомість, почуття та поведінку військовослужбовців, основних принципів інформаційного впливу в інтересах виконання поставлених завдань. Готовність військовослужбовців до бойових дій залежить від рівня інформованості особового складу про обстановку, бойові завдання та способи їх виконання, впевненість особового складу у своєму командуванні, тобто від формування певних поглядів та установок на основі отриманої інформації [15, с. 183]. Ці погляди та установки необхідно вміти формувати.

По-восьме, непідготовленість до дій в умовах потужного негативного інформаційно-психологічного впливу противника, нездатність трансформувати існуючу систему інформаційно-пропагандистського забезпечення до умов обстановки, що склалася, та швидких її змін. Практичне виконання завдань інформаційно-пропагандистського забезпечення, які теоретично опрацьовувалися в ході численних навчань у мирний час, в умовах потужного інформаційно-психологічного впливу агресора не дало належного ефекту. Також не вдалося забезпечити оперативну доставку періодичних друкованих видань в райони виконання завдань особовим складом, що посилювало ефект „інформаційного вакууму”. Відсутність безперервного доступу до мережі Інтернет не дала змоги в умовах блокування військових частин та дій підрозділів у відриві від головних сил чи на окремих напрямках здійснювати цілодобовий моніторинг суспільно-політичної обстановки в районах дій.

По-дев'яте, неврахування досвіду організації та проведення заходів інформаційно-пропагандистського забезпечення під час проведення комплексів навчань та в ході проведення миротворчих операцій. Однак саме організація інформаційно-пропагандистського забезпечення миротворчих операцій в Іраку та Косово була найбільш схожою на організацію подібних заходів під час виконання завдань поблизу кордонів з так званою Придністровською Молдавською Республікою та на початковому етапі проведення Антитерористичної операції на Сході України [17]. І хоча досвід організації інформаційно-пропагандистського забезпечення миротворчих операцій був певним чином систематизований та узагальнений, у військах він майже не вивчався та не використовувався.

По-десяте, невикористання повною мірою потенціалу наявних технічних засобів пропаганди щодо покращення інформаційної роботи з особовим складом. Прикрим є той факт, що не робилося спроб ефективно використати наявні засоби, особливо супутникового телебачення з метою забезпечення інформаційної роботи з військовослужбовцями. Також багато зразків ТЗП були застарілими, відчувався некомплект сучасних засобів.

Відсутність необхідних соціально-побутових умов для розміщення особового складу, проживання офіцерів та їхніх сімей як під час проходження служби в умовах мирного часу, так і після передислокації з тимчасово окупованої території, невиконання задекларованих державою соціальних гарантій військовослужбовцям створювали додаткову соціальну напругу та змушували посилювати роз'яснювальну роботу з питань соціально-правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей.

По-одинадцять, відсутність цілеспрямованої інформаційної роботи з кримськотатарським населенням в інтересах оборони півострова. До анексії Криму Російською Федерацією кримські татари склали третій за чисельністю сегмент населення півострова, та, відповідно, ВМС ЗС України. Однак їх вважали елементом ненадійним та ставились упереджено через відмінності в релігійному світогляді, в основному через незнання особливостей ісламу та викривленого ставлення до нього як до „релігії терору”.

Помилкою було те, що заходи із висвітлення особливостей ісламу в інформаційній роботі з військовослужбовцями були епізодичними, висвітлення ж історичних подій, пов'язаних зі спільною участю українців і кримських татар у збройній боротьбі проти російських військ (що могло б стати консолідуючим фактором), взагалі не проводилось. Заступники командирів частин та підрозділів по роботі з особовим складом, які дислокувались у Криму, мали певний практичний досвід інформаційної роботи з військовослужбовцями-мусульманами та мусульманськими організаціями. Однак цей досвід ніким не вивчався.

Між тим сучасні реалії свідчать, що кримські татари в подіях березня 2014 року в Криму були чи не найсвідомішою та найвідданішою ідеєю української державності частиною населення автономії. Збройний опір в Криму та підтримка його кримськотатарським народом могли б забезпечити якщо не перемогу, то

хоча б більш довготривалий опір та виграш часу. Крім того, організація співпраці зі стихійно створеними загонами самооборони могла бути використана в інтересах як оцінювання обстановки на півострові, так і інформаційної роботи серед місцевого населення в інтересах дій військ.

Низька ефективність інформаційно-пропагандистських заходів щодо збереження кадрового потенціалу. З майже 15 тисяч військовослужбовців Збройних Сил України, дислокованих у Криму, на материкову Україну вийшло близько третини [3]. Військовослужбовцям флоту, які прибули з тимчасово окупованої території, було надане право протягом трьох місяців за бажанням звільнитися з військової служби. Деякі військовослужбовці ним скористалися. При цьому, для значної частини така позиція не стала результатом свідомого вибору і базувалася на недостатній інформованості або була викликана ситуативною тривожністю чи стресовим станом. Разом з цим, стан укомплектованості та підготовленості спеціалістів на той час суттєво ускладнював відновлення бойових спроможностей і виконання завдань, що стояли перед ВМС. Подальше звільнення офіцерів і військово-службовців військової служби за контрактом, особливо підготовлених і перспективних фахівців, призвела до погіршення ситуації та „кадрового голоду” [18, 19].

Необхідність укомплектування військових частин фахівцями в умовах відновлення боєздатності зумовлювала посилення інформаційної роботи [20]. Відсутність хоча б якоїсь оцінки дій військ з боку керівництва держави під час анексії півострова і після передислокації військових частин флоту створювала враження, що військовослужбовці, які не зрадили Присязі, державі стали не потрібні. Це породжувало недовіру до керівництва держави та Збройних Сил серед особового складу. Відсутність звернень керівництва держави по телебаченню, а також чітких вказівок щодо порядку дій викликали непорозуміння у військових колективах. Поїздки народних депутатів чи різного роду „представників” без повноважень мали нульову ефективність через неспроможність вказаних осіб вирішувати конкретні питання. А в умовах блокування військових частин, невизначеної обстановки, особливо після років обману, особовий склад не вірив обіцянкам та запевненням представників влади. Виходом із ситуації могло б стати налагодження онлайн-телемостів з

керівництвом держави та Збройних Сил з метою оперативного вирішення запитів і потреб військовослужбовці та членів їхніх сімей, обміну інформацією.

Нечітке визначення ролі та місця військовослужбовців ВМС ЗС України в подіях, пов'язаних з окупацією Криму, породжувало сумніви, незадоволення дійсним становищем і невпевненість у майбутньому. „Хто ми тепер і як після всього цього нас зустрінуть вдома? Як будуть називати?” – це питання хвилювало багатьох військовослужбовців під час передислокації з тимчасово окупованої території. Влітку 2014 року в ході спільного виконання завдань з підрозділами інших військових частин серед особового складу мали місце конфлікти через спроби покласти вину за окупацію Криму на військовослужбовців флоту.

Взагалі відчуття того, що їх просто „використали”, було характерним для учасників багатьох локальних війн другої половини ХХ століття. Так породжувались синдроми – в'єтнамський, афганський, чеченський.

Недосконалість нормативно-правової бази з питань організації інформаційно-пропагандистського забезпечення дій військ. Нормативно-правова база з питань організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України потребувала удосконалення. Не існувало єдиного керівного документа з питань морально-психологічного забезпечення військ. Це призводило до того, що на тактичному рівні заступники командирів військових частин та підрозділів по роботі з особовим складом керувалися не одним, а кількома керівними документами, що мали певні розбіжності [6, с. 21].

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що умови, в яких діяли Військово-Морські Сили Збройних Сил України впродовж 2014 року, були доволі специфічними, відмінними від тих, які прописані у бойових статутах та настановах і які відпрацьовувались в ході попередніх навчань. Специфіка виконання завдань накладала свій відбиток і на організацію інформаційно-пропагандистського забезпечення.

Матеріали, викладені у статті, можуть бути використані для подальшого наукового опрацювання та обґрунтування необхідності удосконалення інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України.

1. *Райзінгер Х.* Російська гібридна війна. Ведення війни поза правилами традиційної колективної оборони / Х. Райзінгер, А. Гольц: Збірник лекцій XV Міжнародного тижня НАТО у Києві. – К.: НУОУ, 2015. – 144 с.
2. *Березовець Т.* Анексія: Острів Крим. Хроніки «гібридної» війни / Т. Березовець. – К.: Брайт Стар Паблішинг, 2015. – 392 с.
3. *Мамчак М.* Анексія Криму. Анатомія «гібридної» війни. – Севастополь, 2014. – 522 с.
4. *Каліновська О.* Неоголошена війна. Невідомі факти і хроніки АТО / О. Каліновська, О. Криштопа, Є. Назаренко, В. Трохимчук, Д. Феденко. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2015. – 510 с.
5. *Підпригора І.* Інформаційно-психологічні аспекти збройних конфліктів сучасності / І.І. Підпригора // Вісник Національного університету оборони України. – 2015. – № 2. – С. 202-208.
6. *Підпригора І.* Інформаційно-пропагандистське забезпечення військ в умовах ведення гібридної війни / І.І. Підпригора // Військова панорама. Інформаційно-аналітичний ресурс: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wartime.org.ua/19663-nformacyno-propagandistske-zabezpechennya-vysk-v-umovah-vedennya-gbridnoyi-vyni.html>.
7. *Алещенко В.* Актуальні питання ідеології та ідеологічної роботи в українському війську / В.І. Алещенко, В.Ф. Баранівський, А.О. Кобзар, Л.В. Кримець; під заг. ред. В.Ф. Баранівського: Монографія. – К.: Золоті ворота, 2014. – 282 с.
8. *Баранівський В.Ф.* Найбільш потужна зброя армії – її ідеали / В.Ф. Баранівський // Народна Армія. – 2010. – 2 вересня.
9. Концепція ідеологічної роботи у Збройних Силах України, затверджена наказом Міністерства оборони України від 5 лютого 2013 року, № 78.
10. Інструкція з організації воєнно-ідеологічної підготовки у Збройних Силах України, затверджена наказом Міністерства оборони України від 20 березня 2013 року, № 188.
11. Інструкція з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України, затверджена наказом Міністерства оборони України від 14 червня 2013 року, № 401.
12. Воєнна доктрина України, затверджена Указом Президента України від 15 червня 2004 року № 648 (в редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 року № 390/2012).
13. Соціально-гуманітарні та правові проблеми діяльності Збройних Сил України / під заг. ред. В.М. Грицюка : матеріали науково-практичної конференції, Київ, 24 квітня 2014 р., – К.: НУОУ, 2014. – 323 с.
14. Портрет предателя. Как комбриг Сергей Storozhenko Родиной торговал: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://argumentua.com/stati/portret_predatelya-kak-kombrig-sergei-storozhenko-rodinoy-torgoval.

15. *Стасюк В.* Психологія локальних війн та збройних конфліктів / В.В. Стасюк: Підручник. – К.: НАОУ, 2006. – 570 с.

16. *Рущенко І.* Війна і соціологія / І.П. Рущенко // Оборонний вісник. 2014. – № 7. – С. 28–32.

17. *Сергієнко О.* Особливості інформаційно-пропагандистського забезпечення та культурного обслуговування особового складу 6-ї омбр під час виконання завдань у Республіці Ірак / О.О. Сергієнко // Миротворча діяльність Збройних Сил України та досвід застосування підрозділів Збройних Сил України в операції багатонаціональних сил зі створення умов стабільності та безпеки в Республіці Ірак. – К.: ННДЦ ОТ і ВБ України, 2005. – С. 316–322.

18. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України / Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207–VII.

19. Про особливості проходження військової служби військовослужбовцями Збройних Сил України, пов'язані з тимчасовою окупацією території України / Директива Міністерства оборони України і Генерального штабу Збройних Сил України від 06 травня 2014 року, № Д-1.

20. *Підпригора І.* Повертаються хлопці до війська / І.І. Підпригора [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fleet.sebastopol.ua/articles/povertajutsja_hloptsi_do_vijska/

21. *Підпригора І.* Організація інформаційно-пропагандистського забезпечення підготовки і застосування 36 окремої бригади берегової оборони Військово-Морських Сил Збройних Сил України (за досвідом дій в ході анексії Автономної Республіки Крим та під час виконання завдань за призначенням після передислокації з тимчасово окупованої території) / І.І. Підпригора І. // Анексія Автономної Республіки Крим та війна на Донбасі 2014–2015 рр.: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-історичної конференції (23 вересня 2015 р.). – К.: НВІМ України, 2015. – С. 62–73.

Надійшла до редколегії 25.12.2017 р.

Рецензент: *Бураков Ю.В.*, кандидат історичних наук, доцент, провідний науковий співробітник Наукового центру Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів

Pidopryhora I.

Conditions and factors of influence on the organization of information and propaganda support of Naval Forces of Ukraine in 2014

In the article, based on the analysis of the organization of informational support in the military units of the fleet, the author made an attempt to determine the conditions and factors influencing the organization of information and propaganda support in the Naval Forces of Ukraine during the annexation of the Autonomous Republic of Crimea, redeployment from the temporarily occupied territory, restoration of combat capability, actions to cover the areas of the state border in the southern regions and participate in the anti-terrorist operation in eastern Ukraine in 2014.

Key words: information and propaganda support, Naval Forces of Ukraine, Autonomous Republic of Crimea.